

Eriävä mielipide

Eduskunnan lakivaliokunta antoi mietinnössään (LaVM 6/2020 vp) valtioneuvoston tehtäväksi ryhtyä toimenpiteisiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämiseksi rikoslaissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin. Olen ollut Ihmisoikeusliiton edustajana oikeusministeriössä asiaa valmistelleessa työryhmässä.

Ihmisoikeusliitto on työskennellyt 20 vuotta tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen torjumiseksi Suomessa. Ihmisoikeusliitto kuuluu ainoana suomalaisena järjestönä eurooppalaiseen End FGM EU –verkostoon. Ihmisoikeusliitolla on jatkuvat, suorat kontaktit Suomessa asuviin eri yhteisöihin, joiden lähtömaissa tyttöjen sukuelinten silpomisen käytäntö on yleinen. Lisäksi Ihmisoikeusliitto on ollut merkittävässä roolissa kansallisten, silpomisen torjumiseen tähtäävien toimien vahvistamisessa ja kehittämisessä.

Tarkastelen eriävässä mielipiteessäni työryhmän luonnostelemaa mietintöä sekä haasteita työryhmän työssä nimenomaan tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen asiantuntijan näkökulmasta. Olen tuonut huomioni toistuvasti esiin myös työryhmän kokouksissa.

FGM on kansainvälisoikeudellisesti määritelty¹, nimenomaan ihmisoikeusloukkaukseksi tunnistettu haitallinen perinne. Tästä syystä on ongelmallista, että työryhmässä asiaa lähdettiin varsin vähäisen keskustelun perusteella tarkastelemaan sukupuolineutraalisti rikoslain yleisiä periaatteita noudattaen. Vaikka lähtökohtaisesti sukupuolineutraali rikoslainsäädäntö on kannatettava yhdenvertaisuuden toteutumiseksi, tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on väkivaltaa, joka nimensä mukaisesti kohdistuu tyttöjen ja naisten sukuelimiin. Käytäntöä tarkastellaan kansainvälissä ihmisoikeussopimuksissa, erityisesti Suomen ratifioimassa Istanbulin sopimuksessa², nimenomaisesti yhtenä tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan muotona ja ihmisoikeusloukkauksena, jolta tyttöjä ja naisia tulee suojella. Näin ollen olisi ollut alusta lähtien perusteltua poiketa rikoslain yleisestä sukupuolineutraaliuudesta. Sukupuolineutraali lähestymistapa hankaloitti työryhmän tehokasta työskentelyä: koska poikien ympärileikkausta ei katsottu vallitsevasta oikeustilasta johtuen mahdolliseksi kieltää, yhdenvertaisuuden nimissä myöskään tyttöjen sukuelinten silpomisen kaikkia muotoja kieltävää säännöstä ei pidetty mahdollisena.

---

¹ “Female genital mutilation (FGM) involves the partial or total removal of external female genitalia or other injury to the female genital organs for non-medical reasons.” <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>

² Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta <https://rm.coe.int/1680462532>

On hämmentävää, että sukupuolineutraalia säännöstä vahvasti työryhmässä koko prosessin ajan ajaneet oikeusministeriön edustajat päätyivätkin lopulta eriävissä mielipiteessään kannattamaan sukupuolispesifiä säännöstä. Tämä on omiaan herättämään kysymyksen siitä, onko oikeusministeriön taholta tullut ohjaus prosessin aikana ollut riittävää ja oikea-aikaista. Ehdotettu säännös koskisi vain tyttöjen ja naisten sukuelinten vakavaa vahingoittamista. Nähdäkseni tämä säännös ei vastaa lakivaliokunnan antamaan tehtävänantoon eikä selkeyttäisi nykyistä oikeustilaa, missä nimenomaan tyttöjen sukuelinten silpomisen ”lievimmät” muodot ovat niitä, joiden osalta oikeustila on mahdollisesti epäselvä. Lisäksi se voisi antaa silpomista harkitseville henkilöille harhaanjohtavan viestin siitä, että vain vakavammat muodot ovat rangaistavia.

Toinen periaatteellinen haaste työryhmän työssä, kuten myös sen mietinnössä, on se, että siinä ei ole tarpeeksi selvästi tunnustettu tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen erityisluonnetta. Sen sijaan säännösvalmistelussa on lähtökohtaisesti rinnastettu tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen ja muut sukuelimille tehtävät leikkaukset, kuten suostumuksella tehtävät kosmeettisen sukuelinkirurgian toimenpiteet. Osa kosmeettisen sukuelinkirurgian leikkauksista on teknisesti samanlaisia kuin jotkut tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vähemmän äärimmäisistä muodoista. Ratkaisevana erona on kuitenkin se, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomiset kohdistuvat valtaosin alaikäisiin tyttöihin ilman heidän suostumustaan, osana tyttöjen ja naisten kontrollointiin tähtäävää ja ihmisoikeusloukkaukseksi tunnustettua silpomisperinnettä. Kosmeettisia sukuelinkirurgisia leikkauksia puolestaan tehdään yleensä aikuisille naisille heidän omasta aloitteestaan.

Vaikka Istanbulin sopimuksen määritelmä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta keskittyy Maailman terveysjärjestön WHO:n tapaan melko teknisesti tiettyihin tyttöjen ja naisten sukuelimiin tehtäviin toimenpiteisiin, sopimuksen kontekstina on nimenomaisesti naisiin kohdistuva väkivalta. On lähtökohtaisesti hyvin ongelmallista, että tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja ihmisoikeusloukkausta tarkastellaan mietinnössä pitkälti rinnakkain kosmeettisista syistä tehtävien leikkausten kanssa vain siksi, että molemmissa tapauksissa toimenpide kohdistuu sukuelimiin. Tämä on omiaan häivyttämään taka-alalle sen, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen on erityinen sukupuolistuneen väkivallan muoto, jonka kaikilta muodoilta valtiolla on nimenomainen velvollisuus suojella tyttöjä ja naisia.

Kansainvälinen paine tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen nimenomaiseksi kriminalisoimiseksi on kasvamassa. Euroopan neuvoston Istanbulin sopimusta valvova GREVIO-komitea suositteli Suomea vuonna 2019 vahvistamaan silpomista koskevaa

sääntelyä ja YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta (CEDAW) valvova komitea suositteli lokakuussa 2022, että Suomi kriminalisoisi tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen. Suomen on myös vastattava helmikuussa 2023 YK:n lapsen oikeuksien komitealle, mihin lainsäädäntötoimiin Suomi on ryhtynyt silpomisen kriminalisoimiseksi. Lisäksi EU on antamassa suosituksen silpomisen kriminalisoimisesta perustuen keväällä 2022 julkaistuun direktiiviluonnokseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumiseksi.

Ihmisoikeusliitto katsoo, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuutta tulee rikoslaissa täsmentää lakivaliokunnan tehtävänannon ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti. On ensiarvoisen tärkeää, että kaikki tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen muodot ovat yksiselitteisesti rangaistavia. Koska sellaista vaihtoehtoa ei ollut työryhmässä tuotu tarkasteltavaksi, Ihmisoikeusliitto muotoili oman säännösehdotuksensa. Se sisältyy myös mietintöön yhtenä vaihtoehtoista (vaihtoehto viisi) ja on esitetty alla.

Aivan työryhmän toimikauden viime metreillä mietintöön lisättiin useita erilaisia vaihtoehtoja (kuten 1 c –kohdan kolme vaihtoehtoa). Näitä ehdittiin käsitellä vain hyvin pintapuolisesti, eikä niitä olisi enää aikataulusyistä ehditty muotoilla hallituksen esityksen muotoon. Osa näistä vaihtoehtoista on sellaisia, joita Ihmisoikeusliitto olisi voinut kannattaa, mikäli ne olisivat olleet ”pöydällä” ennen kuin Ihmisoikeusliitto ryhtyi muotoilemaan omaa säännöstään.

Ohessa ehdotuksemme hallituksen esitykseksi rikoslain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin lisättäisiin uusi 6 b §, jossa säädettäisiin rangaistavaksi tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen. Lisäksi törkeiden väkivaltarikosten valmistelua koskevaan 6 a §:ään sekä syyteoikeuden vanhentumista koskevaan 8 luvun 1 §:ään lisättäisiin viittaus uuteen 6 b §:ään.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 8 luvun 1 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 723/2022, sekä 20 luvun 6 a §, sellaisena kuin se on laissa 578/2015, ja

lisätään uusi 6 b § seuraavasti:

-----

8 luku

1 §

Syyteoikeuden vanhentumisesta

(5 mom.)

Lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, seksuaalisen kajoamisen lapseen, törkeän seksuaalisen kajoamiseen lapseen ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön syyteoikeus vanhentuu aikaisintaan, kun asianomistaja täyttää kaksikymmentäkahdeksan vuotta. Sama koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistunutta raiskausta, törkeää raiskausta, seksuaalista kajoamista, törkeää seksuaalista kajoamista, seksuaalista hyväksikäyttöä, paritusta, törkeää paritusta, ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa **sekä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista**. Syyteoikeus vanhentuu rikoksen kohteena olleen henkilön täyttäessä kaksikymmentäkolme vuotta, jos kysymyksessä on 20 luvun 18 §:n 2 momentissa tarkoitettu lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin.

-----

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

6 a §

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu

Joka 1–3, [poist.] 6 tai 6 a §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemistä varten

1) pitää hallussaan ampuma- tai teräasetta tai muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä taikka välinettä, joka soveltuu erityisesti käytettäväksi välineenä rikoksessa,

2) sopii toisen kanssa tai laatii yksityiskohtaisen suunnitelman jonkin mainitun rikoksen tekemisestä tai

3) palkkaa, käskee tai muuten yllyttää toista mainitun rikoksen tekemiseen taikka lupautuu tai tarjoutuu tekemään sen

on tuomittava törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

6 b §

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen

Joka silpomisperinnettä harjoittaakseen teräaseella tai siihen rinnastuvalla välineellä, taikka polttamalla tai syövyttämällä kajoaa tytön tai naisen sukuelimiin, on tuomittava *tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Perustelut

- Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen (FGM) on määritelmällisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, sillä se kohdistuu tyttöihin ja naisiin siksi, että he ovat naisia (Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 53/2015; Istanbulin sopimus, artikla 3)
- Istanbulin sopimuksen määritelmän mukaan naisiin kohdistuva väkivalta tarkoittaa naisiin kohdistuvaa ihmisoikeuksien loukkaamista ja yhtä syrjinnän muotoa, ja se käsittää kaikki sellaiset sukupuoleen perustuvat väkivallanteot, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa naisille ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä, mukaan lukien tällaisilla teoilla uhkaaminen, pakottaminen tai mielivaltainen vapaudenriisto joko julkisessa tai yksityiselämässä
- Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisessa on kyse haitallisesta perinteestä, jolla pyritään tyttöjen ja naisten seksuaalisuuden kontrolloimiseen ja silpomisperinne on siten kansainvälisesti tunnustettu vakavaksi ihmisoikeusloukkaukseksi
- Tämän lain ulkopuolelle rajautuu poikien ympärileikkausperinne, joka ei ole Istanbulin sopimuksen tarkoittamaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa
- Toisin kuin poikien ympärileikkaus, naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen on sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja alistamisen muoto, siksi siitä on, myös yhdenvertaisen kohtelun periaate huomioiden, perusteltua säätää erikseen

- Perusteluissa tulisi määritellä mahdollisimman tarkasti, mitä silpomisperinteellä tarkoitetaan. Silpominen (FGM) haitallisena perinteenä on kuitenkin kansainvälisoikeudellisesti määritelty ja tunnistettu useissa eri sopimusasiakirjoissa.
- Teonkuvauksessa teräaseella tai siihen rinnastuvalla välineellä taikka polttamalla tai syövyttämällä kajoaminen kattaa kaikki tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen muodot. Laaja rangaistusasteikko mahdollistaa rangaistuksen mittaamisen teon törkeysasteen mukaisesti
- Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa viitataan WHO:n laaja-alaiseen määritelmään ja sopimuksessa käytetyn termin ”muu silpominen” nimenomaisesti määritellään tarkoittavan kaikenlaista naisten sukuelinten fyysistä muuttamista (”The term “performing any other mutilation” refers to all other physical alterations of the female genitals.”). (Istanbulin sopimuksen selitysmuistio, s. 34, kohta 199.)
- Tämän lain ulkopuolelle rajautuu kosmeettinen sukuelinkirurgia, jota lääketieteen ammattilaiset harjoittavat valvotusti ja lääkärin etiikan mukaisesti terveydenhuollon laillistetuissa toimipisteissä toimenpiteisiin omasta tahdosta hakeutuville naisille ja tytöille

Helsingissä 15.12.2022

Johanna Latvala

Sukupuolittuneen väkivallan vastaisen työn asiantuntija, Ihmisoikeusliitto

